

INKLUZIV TA'LIMNING MAQSADI VA IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALARNI O'QITISH JARAYONINI TASHKIL ETISH

Sobirova Nargiza Esanovna

Quvasoy pedagogika kolleji maxsus fan o'qituvchisi

Annotatsiya: Inklyuziv ta'lim O'zbekiston qatori ko'plab mamlakatlarda tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqolada O'zbekistonda inklyuziv ta'limning maqsadlari va nogironligi bo'lgan bolalar uchun ta'lim jarayoni qanday tashkil etilganligi tadqiq etiladi. So'nggi izlanishlar va davlat tashabbuslarini tahlil qilish orqali erishilgan yutuqlar va hali mavjud bo'lgan muammolar yoritib beriladi. Maqolada O'zbekistonda inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlash borasida sa'y-harakatlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, haqiqiy inklyuziv muhitni yaratish uchun yanada ko'proq amaliy chora-tadbirlar va o'qituvchilarni tayyorlash zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, O'zbekiston, nogironligi bo'lgan bolalar, ta'limni tashkil etish, qulaylik, o'qituvchilarni tayyorlash

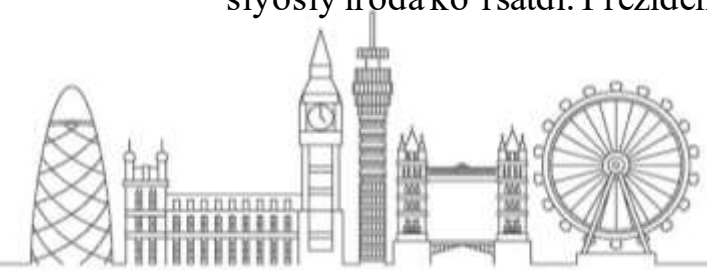
Kirish: Inklyuziv ta'lim barcha bolalar, shu jumladan, nogironligi bo'lgan bolalar umumiy o'rta ta'lim maktablarida birgalikda o'qish huquqiga ega ekanligini anglatadi. Ushbu konsepsiya inson huquqlariga va sinfdagi xilma-xillik muammo emas, balki kuch ekanligiga ishonishga asoslanadi (UNESCO, 2020). So'nggi yillarda O'zbekistonda nogironligi bo'lgan bolalar ahvolini yaxshilash choralari ko'rilmogda. Biroq, haqiqiy inklyuziya yo'lida hali ham ko'plab to'siqlar mavjud. Ushbu ish inklyuziv ta'limning maqsadlari va O'zbekistonda alohida ehtiyojli bolalar uchun ta'lim jarayoni qanday tashkil etilganligini tahlil qilishga qaratilgan.

Metodlar

Ushbu tadqiqot O'zbekiston Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, shuningdek, UNICEF va UNESCO kabi xalqaro tashkilotlarning so'nggi hisobotlari, ilmiy maqolalari va rasmiy hujjatlarining sifatli tahliliga asoslangan. 2019-2024-yillarda nashr etilgan adabiyotlardagi asosiy g'oyalar va takrorlanuvchi mavzularni aniqlash uchun tematik tahlil yondashuvidan foydalanildi.

Natijalar

O'zbekiston hukumati imkoniyati cheklangan bolalar ta'limini yaxshilash uchun siyosiy iroda ko'rsatdi. Prezidentning PQ-4884-sonli qaroriga (2020) muvofiq,

mamlakatda maxsus dasturlarni ishlab chiqish va o'qituvchilar malakasini oshirish orqali yanada inklyuziv ta'lim tizimini yaratish maqsad qilingan. Ta'lim to'g'risidagi qonun (2020) ham milliy ta'lim tizimining bir qismi sifatida inklyuziv ta'limning ahamiyatini ta'kidlaydi.

UNICEF (2023) ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda nogironligi bo'lgan bolalarning taxminan 30 foizi hali ham maktabga bormaydi, bu asosan qulay infratuzilma, o'qitilgan o'qituvchilar va qo'llab-quvvatlash xizmatlarining yetishmasligi bilan bog'liq. Imkoniyati cheklangan bolalarning aksariyati hali ham maxsus maktablarga joylashtirilgan, garchi ommaviy maktablarda inklyuziv sinflar soni ortib borayotgan bo'lsa ham.

Yana bir muammo jamiyatning nogironlikka nisbatan salbiy munosabatidir. Ko'p ota-onalar nogiron farzandlarini davlat maktablariga yuborishdan uyaladi yoki qo'rqadi. O'qituvchilar ko'pincha turli xil ehtiyojlarga ega o'quvchilar bilan ishlash ko'nikmasi va ishonchiga ega emaslar. Tadjibayevaning (2022) ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistondagi o'qituvchilarning 60 foizdan ortig'i alohida ehtiyojli bolalar bilan ishlashga tayyor emasligini ta'kidlaydi.

Ushbu muammolarga qaramay, ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Masalan, xalqaro donorlar tomonidan qo'llab-quvvatlangan tajriba loyihalari ba'zi hududlarda, ayniqsa Toshkent va Samarqandda o'qituvchilarni tayyorlash va inklyuziv sinflarni yaratishga yordam berdi. Shuningdek, o'qishda qiyinchilik sezadigan bolalar uchun yangi darsliklar va o'quv qo'llanmalari ishlab chiqilmoqda (Yuldasheva, 2021).

Muhokama

O'zbekistonda inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi har bir bolaning, uning qobiliyatidan qat'i nazar, sifatli ta'lim olish imkoniyatini ta'minlashdir. Bu Barqaror rivojlanishning 4-maqsadi: "Barcha uchun inklyuziv va adolatli sifatli ta'limni ta'minlash"ga mos keladi (Birlashgan Millatlar Tashkiloti, 2015-yil).

Biroq O'zbekistonda inklyuziv ta'limni joriy etish jarayoni hali boshlang'ich bosqichda. Huquqiy va siyosiy asoslar mavjud, ammo infratuzilma, o'qituvchilarni tayyorlash va ijtimoiy stigma kabi amaliy muammolar jiddiy to'siqlar bo'lib qolmoqda. Nafaqat ta'lim islohoti, balki aholi o'rtasida tushuntirish ishlari, oilani qo'llab-quvvatlash dasturlari va psixologik xizmatlarni o'z ichiga olgan yanada yaxlit yondashuv zarur.

Vaziyatni yaxshilash uchun hukumat o'qituvchilar ta'limiga, ayniqsa inklyuziv pedagogikaga ko'proq sarmoya kiritishi kerak. Maktablar jismoniy jihatdan qulay bo'lishi va alohida ehtiyojli o'quvchilar uchun individual ta'lim rejaları (ITR)

ishlab chiqilishi kerak. Nodavlat notijorat tashkilotlari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik ham foydali yordam bo'lishi mumkin.

Xulosa: O'zbekiston inklyuziv ta'limni targ'ib qilishda ma'lum yutuqlarga erishdi, ammo maqsadlarga erishish uchun ko'proq harakat qilish kerak. Imkoniyati cheklangan bolalar sifatli ta'lim olishda hali ham ko'p qiyinchiliklarga duch kelishmoqda. Haqiqiy inklyuziv ta'lim tizimini yaratish uchun hukumat, pedagoglar va jamiyatning qat'iy majburiyati zarur. Mavjud to'siqlarni bartaraf etish va so'nggi yutuqlarga tayanib, O'zbekiston barcha uchun teng ta'lim maqsadiga yaqinlashishi mumkin.

ADABIYOTLARRO'YXATI

1. Birlashgan millatlar tashkiloti. - 2015. Dunyomizni o'zgartirish: 2030-yilgacha Barqaror rivojlanish kun tartibi. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
2. Tadjibayeva G. (2022). O'zbekistonda inklyuziv ta'lim: muammolar va istiqbollar. Markaziy Osiyo tadqiqotlari jurnali, 5 (2), 45-56.
3. UNESCO. (2020). Global ta'lim monitoringi hisoboti 2020: Inklyuzivlik va ta'lim - barchasi hamma narsani anglatadi. Paris: UNESCO Publishing.
4. UNICEF. (2023). O'zbekistonda nogiron bolalar ahvolidning tahlili. Toshkent: UNICEF Uzbekistan.
5. Yuldasheva N. (2021). O'zbekistonda inklyuziv sinflar uchun o'quv materiallarini ishlab chiqish. Xalqaro maxsus ta'lim jurnali, 36 (1), 12-20.

